

DOLBLIJ MET EEN ECHT DIPLOMA

Steeds meer kinderen in het voortgezet speciaal onderwijs halen via het staatsexamen een echt diploma. Voor Valentijn Schmidt en Luc Maer is het een stap op weg naar een plek in de maatschappij.

Bijna alle scholen hebben hun deuren gesloten, maar op de Buitenhof in Heerlen is het op deze zomerdag in juli een nerveuze bedoening. De Buitenhof biedt voortgezet speciaal onderwijs (vso) voor leerlingen met psychiatrische problemen. In een lokaal wachten de kandidaten voor het staatsexamen. Sommige leerlingen drentelen heen en weer, andere zitten voorovergebogen in zichzelf gekeerd op een stoel. Een enkeling heeft het hoogste woord. Een stevig meisje met een bos vrolijke blonde krullen komt het examenlokaal binnenlopen en is ervan overtuigd dat ze veel te laat is. Ze wappert nerveus met haar handen. Roger Willems, docent en contactpersoon voor de staatsexamens, vangt de leerlingen stuk voor stuk op en praat ze moed in. "Je kan het echt", zegt hij tegen het meisje voordat ze op moet voor het mondelinge examen.

In het deel van het schoolgebouw waar de examens worden afgenomen heerst een gewijde rust. Leerlingen nemen in doodse stilte een opdracht door in een apart lokaal met twee toezichthouders.

De Buitenhof in Heerlen heeft, zoals de meeste scholen in het voortgezet speciaal onderwijs, geen examenlicentie. Het vso valt wettelijk onder het primair onderwijs. De meeste docenten die les geven op een vso-school

hebben een pabo-opleiding en zijn daarvoor niet bevoegd om examens in het voortgezet onderwijs af te nemen. Ze geven wel les in de meeste vakken met bijvoorbeeld ondersteuning van het online afstandsonderwijs van *IVIO@school*. Maar wat als leerlingen toch examens willen doen? Dan wordt dus de afdeling Staatsexamens Voortgezet onderwijs van het College voor Toetsen en Examens (CvTE) ingeschakeld.

De leerlingen van het vso doen net als de leerlingen in het reguliere onderwijs in mei en juni mee aan de landelijke schriftelijke examens. Maar dan hebben ze nog geen tweede cijfer voor wat de reguliere scholen het schoolexamen noemen. Bij de staatsexamens wordt dat het college-examen genoemd. Dat deel van de staatsexamens wordt pas laatste week voor de zomervakantie afgenomen. De examinatoren zijn namelijk de rest van het schooljaar docent in het voortgezet onderwijs en offeren in juli een deel van hun vakantie op om de mondelinge

Het staatsexamen heeft van oudsher een emanciperende werking

Valentijn Schmidt moest heel hard huilen toen hij hoorde dat hij geslaagd was voor zijn vmbo-t: "Dat hoort bij mijn aandoening. Ik schaam me er niet meer voor."

staatsexamens af te nemen. Een team van examencoördinator, examinatoren en toezichhouders neemt voor één en soms zelfs meerdere dagen de school over om alle examens af te nemen en diploma's uit te reiken.

Sterke groei

Dat gebeurt op steeds meer vso-scholen in Nederland. Het vso telt bijna 40 duizend leerlingen. 4089 leerlingen uit het vso deden in 2015 staatsexamen; dat zijn er intussen meer dan het aantal kandidaten dat individueel staatsexamen aflegt. Hun aantal is haast verdrievoudigd van bijna 1400 in 2008 naar 4089 in 2015.

Opvallend is de groei van de theoretische leerweg (vmbo-t) en havo-examens: de theoretische leerweg groeide van 1114 naar 2353 en de havo van 202 in 2008 naar 963 kandidaten in 2015. Sinds 2009 bestaat ook de mogelijkheid om staatsexamen te doen op vmbo basis- en kaderniveau: dit jaar 654 kandidaten. Het vwo blijft vooralsnog klein met 119 kandidaten.

Op de Buitenhof doen leerlingen alleen examens vmbo-t en havo. Sommige leerlingen verdelen de examenvakken over twee jaar om de druk wat minder groot te maken. Valentijn Schmidt, een zestienjarige jongen met een bos blonde krullen en een wit overhemd met een zwart strikje, doet zijn vmbo-t-examen in een keer. Voor de ouders

van Valentijn is het vmbo-t-diploma belangrijk. "Zo kan hij door naar een vervolopleiding en zich beter staande houden in de maatschappij", zegt zijn moeder. Valentijn moest heel hard huilen toen hij hoorde dat hij geslaagd was: "Dat hoort bij mijn aandoening. Ik kan heel erg overmand raken door emoties maar daar schaam ik me niet meer voor. Dat heb ik hier op deze school veel beter onder controle leren krijgen." Valentijn kwam naar de Buitenhof vanuit het reguliere onderwijs nadat hij was opgenomen en maar halve dagen naar school ging: "Ik heb het tweede schooljaar daardoor veel lesstof gemist maar dat heb ik afgelopen jaren dankzij bijles weer ingehaald."

Emancipatie

Volgens Greet Snoodijk, manager Staatsexamens van het CvTE, hangt de groei van het aantal het samen staatsexamenkandidaten uit het vso samen met twee ontwikkelingen: de emancipatie van de leerlingen in het speciaal onderwijs en ■

Luc Maer was een tijdje in de war en werd opgenomen, maar niemand kon een diagnose stellen. Hij kan het niet geloven als hij zijn lijst cijfers van het vmbo-t diploma ziet. "Ik ben zo blij, zo blij."

hun ouders en de verhoging van de kwaliteit van het speciaal onderwijs.

“Het staatsexamen heeft van oudsher een emanciperende werking: mensen kunnen op latere leeftijd toch nog een schooldiploma halen dat de weg opent naar een vervolgopleiding. Onze samenleving vindt diploma's heel belangrijk. Datzelfde zien we nu gebeuren in het vso. Steeds meer ouders en leerlingen in het vso willen ook een diploma aan het eind van de school. Voorheen was een getuigschrift van de school vaak voldoende.”

Daarnaast is sinds vijf jaar hard gewerkt aan de kwaliteit van het speciaal onderwijs en dat heeft in 2013 zijn beslag gekregen in de Wet kwaliteit speciaal voorgezet onderwijs. Doel van deze wetgeving was de participatie van de leerlingen met een beperking in de maatschappij te verhogen. Snoodijk: “Voorheen hing er toch een sfeer van kinderen bezighouden in het speciaal onderwijs. Dat is echt wel veranderd. Ook vso-scholen moeten zich afvragen waar ze leerlingen voor opleiden.”

Aan de exameneisen wordt niet getornd, zegt Snoodijk: “Het moet niet zo zijn dat wij examens uitdelen omdat leerlingen zielig zijn. Maar we kunnen ook niet ontkennen dat de mondelinge examens in het vso soms anders gaan omdat we te maken hebben met een kandidaten met bijzondere problematiek.”

Bij het CvTE zijn iets meer dan tweeduidend examinatoren betrokken. Met name de examinatoren in het vso hebben een training gevolgd om te leren omgaan met de kandidaten. Op de Buitenhof hebben veel leerlingen adhd, een stoornis in het autismespectrum of, zoals Valentijn Schmidt, een combinatie van problemen. Hij heeft naast Gilles de la Tourette ook angstaanvallen.

Examinator Tonnie van der Steen: “Soms durven leerlingen niet naar binnen te komen. Ze gewoon even de tijd geven helpt dan wel. Of soms tijdens het examen naar buiten gaan en een rondje lopen om weer rustig te worden. Je moet de vragen ook veel meer inleiden. De kandidaten eerst de ruimte geven om een vraag goed te beantwoorden. Gelijk een fout antwoord is heel ontmoedigend. Daarna ga je dieper in op de stof en bouw je de moeilijkheid op.” Anna Velzeboer, examinator geschiedenis: “Ik laat veel plaatjes zien en vraag: *vertel daar eens over.*” Dan

Ouders en leerlingen in het vso willen ook een diploma aan het eind van de school

steken ze van wal en komt het vaak wel goed. Ik maak vaak bemoedigende opmerkingen als: kijk je weet er hartstikke veel van.”

Feestje

Examenvoorzitter Jeannette Selle vindt het staatsexamen op het vso een ‘feestje’. Dit jaar werkt ze op drie verschillende locaties in het land: “Je vliegt in, neemt de boel over, je zet een geoliede machine in werking, iedereen is goed op elkaar in gespeeld. De spelregels zijn duidelijk. En aan het eind laat je weer blije mensen achter met een diploma. Ik vind het afnemen van examens in het vso heel dankbaar. Veel leerlingen zijn zo blij met hun diploma.”

Luc Maer kan het allemaal nog niet geloven als hij zijn lijst cijfers van zijn vmbo-t diploma ziet: twee negens, een acht en voor de rest zevens. “Ik ben zo blij, zo blij”, stamelt de blonde jongen in zwart leer met stevige oorkingen, tattoos en piercings. Luc heeft moeilijke jaren achter de rug. Dakloos, zwervend en niet naar school gaand tussen zijn veertiende en vijftiende omdat de thuissituatie verre van ideaal was. Hij was een tijdje erg in de war en werd opgenomen maar niemand kon een diagnose stellen. “Ik heb alle eti-

ketten opgeplakt gekregen. Ik heb het idee dat er ook niet zoveel met mij aan de hand is maar dat er meer met mijn omgeving aan de hand was.” En dan weer: “Ik ben zo blij, ik geloof het gewoon niet”.

Passend onderwijs

Greet Snoodijk verwacht dat het aantal kandidaten in het vso de komende jaren zal afnemen. Sinds de invoering vorig jaar van de Wet passend onderwijs moeten zorgleerlingen in het reguliere onderwijs opgenomen worden. “We verwachten daarom dat meer leerlingen uit het vso examen gaan doen in het reguliere onderwijs. Alleen voor leerlingen waar zorg in het regulier onderwijs echt niet mogelijk is, blijft er het vso.” Docent Roger Willems van de Buitenhof denkt dat deze laatste groep leerlingen minder snel examen zal doen vanwege de meervoudige problematiek waar ze vaak mee worstelen. “Dat zien we nu al. Echt niet alle leerlingen kunnen of willen examen doen.”

Snoodijk vraagt zich wel af of het mbo en het hbo zijn voorbereid en ingesteld op deze nieuwe groep studenten. Ook examenvoorzitter Jeannette Selle constateert dat de aansluiting tussen vso en mbo en hbo niet goed is. In het dagelijks leven is zij coördinator zorg op het Grafisch Lyceum, een mbo in Rotterdam. “Met name bij de grote instellingen maak ik me zorgen of deze leerlingen het wel redden. Een vso-school als de Buitenhof is heel klein en veilig maar een mbo-school is groter en onoverzichtelijker. Vso-leerlingen zijn vaak nog niet klaar voor het mbo en hbo en daarin kunnen we nog een slag maken. Dat is ook wat ik vso-scholen adviseer: zorg voor meer bagage.”

Valentijn en Luc maken zich vlak na het behalen van hun diploma geen zorgen. Valentijn is aangenomen bij de mbo-opleiding voor *Artiest Drama* van het Arcus College: “Ik heb het gevoel dat ik bij die opleiding helemaal op mijn plek ben. Het is een kleine opleiding. Ze nemen maar weinig mensen aan.” Luc gaat een mbo-opleiding geluidstechnicus doen. Dat is de droom van zijn leven. Hij speelt in bandjes en werkt al als technicus in verschillende jongerencentra. “Dit past bij me. Ik ga zelfstandig wonen, ga mijn eigen geld verdienen en de sores van de afgelopen jaren achter me laten. Het komt allemaal goed.” ■